

2. Redacția consacrată a slavonei, comună în sec. XV—XVII atît culturii române din Țara Românească și Moldova, cît și celei din Transilvania și Banat, a fost redacția medio-bulgară, revizuită, a școlii patriarhului Eftimie al Tîrnovei¹.

Roadele reformei ortografice și de revizuire a cărților bisericești întreprinse de marele cărturar nu au putut să fie răspîndite în Bulgaria din cauza evenimentelor politice. În schimb, noua ortografie a devenit la români ortografia oficială și aproape general folosită în copierea manuscriselor și în scrierea literaturii originale. Cărturarii români, chiar știind sîrbește și putînd citi slavona sîrbească, scriau în *medio-bulgară* și astfel se explică de ce, în epoca celei mai intense influențe a culturii sîrbești, autorul *Învățăturilor lui Neagoe Basarab* scrie în *medio-bulgară*, deși cu influențe sîrbești evidente, și de ce toate tipăriturile slave făcute în Țara Românească în acea vreme au la bază texte medio-bulgare.

Dar dacă pentru cele mai multe manuscrise de redacție sîrbă se poate dovedi proveniența lor de peste hotare, dacă manuscrisele de redacție rusă aparțin secolului al XVII-lea și mai ales secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea, cînd activează Paisie și școala sa, și dacă Bulgaria nu a practicat în continuare, după căderea sub turci, redacția medio-bulgară, atunci înseamnă că *manuscrisele slave din epoca maximei înfloriri a culturii române în limba slavonă, adică în secolele XV—XVI, aproape fără excepție scrise în medio-bulgară urmînd ortografia eftimiană, sînt produsul direct al cărturarilor români și nu au venit din altă parte.*

Se constată, în plus, că sînt de origine românească un număr însemnat de manuscrise în redacția medio-bulgară, a căror prezență este înregistrată în sec. XV—XVII la sudul Dunării, cînd în Bulgaria de apus se scria mai ales în slavona de redacție sîrbă.

Formulînd aceste teze, autorul lor nu făcea, pe de o parte, decît să tragă niște concluzii din constatări statistice, iar pe de alta să dezvolte niște afirmații curente în istoriografia literară bulgară. Astfel, încă prof. B. T o n e v, făcînd statistica unui număr de 530 manuscrise medio-bulgare păstrate în majoritatea lor în Biblioteca Națională din Sofia, înregistrase următoarea situație: sec. XII — 19 mss.; sec. XIII — 58 mss.; sec. XIV — 98 mss.; sec. XV — 126 mss.; sec. XVI — 148 mss.; sec. XVII — 81 mss. «Dacă presupunem că vechimea tuturor acestor manuscrise este bine stabilită — comenta T o n e v —, cifrele de mai sus arată o creștere treptată și neîntreruptă a manuscriselor medio-bulgare din sec. XII pînă în

¹ *Ibidem*, precum și articolele: *Despre prototipurile literaturii slavo-române din sec. al XV-lea și Mănăstirea Moldovița — centru cultural important din perioada culturii române în limba slavonă (sec. XV—XVIII)*. În ce privește sensul reformei patriarhului Eftimie, normele noii ortografii ce i se atribuie și diferența față de vechea ortografie, nu există în slavistica bulgară și internațională un studiu care să fi dat răspunsuri clare la toate întrebările ce se ivesc. Evident, un asemenea studiu, care ar fi o contribuție importantă la istoria limbii și culturii bulgare, se va întemeia pe compararea textelor medio-bulgare din perioada preeftimiană, cu cele post-eftimiene. În bibliotecile românești se găsesc unele din cele mai valoroase texte preeftimiene (vezi I. I u f u, *Despre prototipurile literaturii slavo-române și mai ales Sbornicul lui Gherman (1359)*, în «*Orthodoxia*», București, 1960, nr. 2, p. 253—279) și, pentru motivele ce se vor vedea mai departe, cea mai mare parte din materialul documentar post-eftimian.

Despre diferitele ortografii folosite în cultura bulgară veche, date esențiale se găsesc la B. T o n e v, *История на Български език*, t. I, partea generală, Sofia, 1919. O încercare de a preciza normele ortografiei legate de numele patriarhului Eftimie face Iordan Ivanov în cursul litografiat de Literatură bulgară veche (*Стара българска литература*), apărut la Sofia în 1939.